

Karolina KWIATKOWSKA

Instytucja mediacji w sprawach rodzinnych

Zagadnienia wstępne – geneza mediacji

Mediacja należy do tzw. alternatywnych metod rozstrzygnięcia sporów (alternative dispute resolution – ADR). Pojęcie to oznacza „polubowne i pojednawcze sposoby rozwiązywania konfliktów i sporów oparte na idei dążenia do porozumienia oraz znalezieniu kompromisowego wyjścia z sytuacji konfliktowej”¹. Jak wskazuje literatura konflikty te rozwiązywane są przy pomocy neutralnej i bezstronnej osoby trzeciej². Ponadto charakterystyczne cechy i jednocześnie zalety ADR-u to: szybkość postępowania, odformalizowany przebieg, niskie koszty.

Należy wskazać, iż geneza idei rozstrzygnięcia konfliktów przy pomocy alternatywnych metod sięga czasów starożytnych. Tego rodzaju metody nie są „wynalazkiem” państw nowożytnych³. Były one i są również po dzień dzisiejszy stosowane przez kulturę islamską, hinduską i dalekowschodnią. ADR powstał w Wielkiej Brytanii, a następnie jego założenia zostały przeniesione do Stanów Zjednoczonych, gdzie intensywnie się rozwijały, w szczególności na przełomie XIX i XX wieku⁴. Metoda ta została również wprowadzona w latach dziewięćdziesiątych w Europie Zachodniej⁵, np.: we Francji, we Włoszech i w Hiszpanii oraz w Europie Środkowo-Wschodniej. ADR zaczął się rozwijać również w Polsce, szczególnie rozkwit nastąpił w latach dziewięćdziesiątych XX w.⁶

¹ A. Kalisz, A. Zienkiewicz, *Mediacja sądowa i pozasądowa. Zarys wykładu*, Warszawa 2009, s. 26.

² K. Flaga-Gieruszyńska, *Wpływ mediacji na tok procesu cywilnego*, [w:] *Ius Et Administratio. Zeszyt specjalny. Arbitraż i mediacja jako instrumenty wspierania przedsiębiorczości*, Rzeszów 2006, s. 40.

³ M. Bobrowicz, *Mediacja. Jestem za*, Warszawa 2008, s. 17.

⁴ A. Kalisz, A. Zienkiewicz, *op. cit.*, s. 26.

⁵ H. Przybyła-Basista, *Mediacje rodzinne w konflikcie rozwodowym. Gotowość i opór małżonków a efektywność procesu mediacji*, Katowice 2006, s. 17.

⁶ A. Kalisz, A. Zienkiewicz, *op. cit.*, s. 28–29.

Alternatywne metody rozstrzygania sporów z formalnego punktu widzenia dzielą się na formy podstawowe i pochodne. Wśród form podstawowych wyróżnia się: negocjacje, koncyliacje, mediacje, arbitraż. Natomiast formy pochodne (mieszane) to: med-arb, arb-med, neutral fact finding, med.-fact finding, early neutral evaluation, neutral/confidential listener, litigation management, corporate ombudsman, Multi-Steps ADR⁷. Należy wskazać, iż arbitraż jest najstarszą formą alternatywnych metod rozwiązywania konfliktów. Pojęcie to oznacza polubowne rozstrzygnięcie sporów przez arbitrów. Arbiter podobnie jak sąd może nakazać lub zakazać stronie określonego zachowania⁸. Decyzje wydane przez arbitra mogą być dla stron wiążące⁹. Kolejną formą rozwiązywania sporów jest koncyliacja (facylitacja), która jest zbliżona do mediacji. Osoba trzecia prowadząca koncyliację ma udzielić pomocy stronom w zawarciu porozumienia. Zadania koncyliatora są ograniczone, bowiem nie bierze on bezpośredniego udziału w uzgadnianiu rozwiązania konfliktu¹⁰. Z kolei negocjacje polegają na komunikacji pomiędzy skonfliktowanymi stronami (bez udziału z zewnątrz) w celu osiągnięcia przez strony porozumienia kończącego konflikt¹¹. Centralne miejsce wśród alternatywnych metod rozstrzygania sporów zajmuje mediacja. Należy wskazać, iż w prawie polskim nie ma ustawowej definicji mediacji. Według T. Erecińskiego „mediacja jest to postępowanie prowadzone z udziałem neutralnej osoby trzeciej (mediatora), której zadaniem jest pomoc stronom toczącym spór w osiągnięciu wspólnie akceptowanego rozwiązania, a w szczególności możliwości zawarcia ugody sądowej”¹². Jak wskazuje R. Morek „mediacja ma za zadanie pomóc stronom w znalezieniu w satysfakcjonującego je rozwiązania w dobrowolnym, poufnym i niesformalizowanym postępowaniu z udziałem bezstronnego pośrednika – mediatora. Mediatorzy, w przeciwieństwie do sędziów sądów powszechnych lub polubownych, nie mają kompetencji judykacyjnych”¹³. Literatura wskazuje również, iż mediator ma jedynie wpływ „na poziom psychologiczny konfliktu oraz poziom działania. W przeciwieństwie do arbitra nie posiada jednak kompetencji rozstrzygających i może jedynie zaproponować rozwiązanie kompromisowe”¹⁴. Z kolei według Ch. Moore’a mediacja to „inter-

⁷ Ibidem, s. 30. Zob. też A. Mól, Pojęcie i znaczenie alternatywnych metod rozstrzygania sporów, „Przegląd Prawa Handlowego” 2001, nr 12, s. 31.

⁸ A. Kalisz, A. Zienkiewicz, op. cit., s. 30.

⁹ Zob. też A. Jakubiak-Mirończuk, Od modelu sądowego do modelu eksperckiego – rozwój instytucji arbitrażu w Polsce, [w:] H. Duszka-Jakimko, S.L. Stadniczeńko (red.), Alternatywne formy rozwiązywania sporów w teorii i praktyce. Wybrane zagadnienia, Opole 2008, s. 94–97.

¹⁰ S. Włodyka, Ustrój organów ochrony prawnej, Warszawa 1968, s. 17.

¹¹ Zob. też H. Tendera-Właszczuk, Materiały dydaktyczne do przedmiotu negocjacje i komunikacja, Katowice 1998, s. 9.

¹² T. Ereciński, [w:] T. Ereciński (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze. Tom 1, Warszawa 2009, s. 508.

¹³ R. Morek, Komentarz do Mediacji i arbitrażu, Warszawa 2006, s. 31.

¹⁴ A. Kalisz, A. Zienkiewicz, op. cit., s. 33.

wencja w negocjacje lub konflikt akceptowalnej trzeciej strony, która ma minimalną możliwość podejmowania decyzji, lub w ogóle pozbawiona jest tej możliwości, która towarzyszy zaangażowanym stronom w dobrowolnym zmierzaniu do obustronnie akceptowalnego porozumienia”¹⁵.

Warto wskazać, że instytucja mediacji istnieje również w sprawach karnych i nieletnich, w sporach zbiorowych ze stosunku pracy oraz w postępowaniu administracyjnym¹⁶. Dnia 21 stycznia 1998 r. Rada Europy przyjęła Rekomendację nr R(98) 1 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich na temat mediacji rodzinnej. Rekomendacja ta zalecała wprowadzenie i propagowanie mediacji rodzinnych¹⁷. W zakresie prawa rodzinnego wyróżnia się dwa rodzaje mediacji¹⁸:

- divorce mediation – jest to mediacja rozwodowa ograniczająca się do rozwiązywania konfliktów małżeńskich związanych z rozwodem lub separacją;
- family mediation – jest to mediacja w sprawach rodzinnych dotycząca kwestii spornych między członkami danej rodziny, takimi jak: wzajemne relacje pomiędzy małżonkami a dziećmi, miejsce zamieszkania małoletniego dziecka, kontakty małoletnich dzieci z dziadkami macierzystymi lub ojczystymi.

Literatura wskazuje, że mediacje rodzinne „są formą mediacji, w których mediator pomaga parom na dowolnym etapie separacji lub rozwodu rozważyć możliwe opcje rozwiązań i lepiej komunikować się w celu osiągnięcia wspólnych decyzji na temat aktualnych i przyszłych uzgodnień. Uzgodnienia te mogą dotyczyć spraw dzieci, finansów i własności oraz samej separacji i rozwodu”¹⁹. Uczestnikami mediacji rodzinnych mogą być osoby pozostające w związkach formalnych jak i nieformalnych. Należy wskazać, że przede wszystkim uczestnikami są: małżonkowie, rodzeństwo, dalsi członkowie rodziny, rodzice, dzieci²⁰. Przedmiotem mediacji mogą być zarówno kwestie materialne np. podział majątku jak i niematerialne²¹. Należy podkreślić, że mediacje rodzinne dotyczą przede wszystkim spraw związanych z rozwodem i separacją małżonków, ustaleniem opieki nad dzieckiem jak również kontaktów dziecka z rodzicem, który nie sprawuje stałej pieczy nad nim, alimentacją dla dziecka i współmałżonka

¹⁵ Ch.W. Moore, *Mediacje. Praktyczne strategie rozwiązywania konfliktów*, Warszawa 2009, s. 30.

¹⁶ Zob. szerzej na ten temat M. Grudziecka, J. Książek, *Narodziny idei wprowadzenia mediacji w Polsce*, [w:] L. Mazowiecka (red.), *Mediacja*, Warszawa 2009, s. 327–333.

¹⁷ Rekomendacja nr R (98) 1 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich na temat mediacji rodzinnej, [w:] L. Mazowiecka (red.), *Mediacja*, Warszawa 2009, s. 421–443.

¹⁸ M. Białecki, *Mediacja w sprawach rodzinnych na przykładzie rozwiązań europejskich – analiza prawnoporównawcza*, [w:] P. Pogonowski, P. Ciocha, E. Gapska, J. Nowińska (red.), *Współczesne przemiany postępowania cywilnego*, Warszawa 2010, s. 372.

¹⁹ H. Przybyła-Basista, *Mediacje...*, s. 18.

²⁰ A. Cybulko, *Mediacja w sprawach rodzinnych*, [w:] E. Gmurzyńska, R. Morka (red.), *Mediacje. Teoria i praktyka*, Warszawa 2009, s. 193.

²¹ A. Gójska, *Mediacja rodzinna – ogólne założenia*, [w:] A. Flisek (red.), *Mediacja w rozwiązywaniu konfliktów rodzinnych*, Warszawa 2007, s. 33.

oraz kwestiami finansowymi i własnościowymi²². Warto wskazać, że wyróżniamy także inne sprawy, które mogą być rozstrzygane w drodze mediacji, np.: kontrakty przedślubne, problemy konfliktowe wynikające z powtórnym związków małżeńskich oraz rodzin zrekonstruowanych, spory rodzinne dotyczące opieki nad osobami starszymi, adopcje, opieka prawna nad małoletnimi²³.

Należy podkreślić, że nadrzędnymi kwestiami w mediacjach rodzinnych są potrzeby dziecka. Relacje pomiędzy jego rodzicami powinny być takie, aby mogli oni pełnić naturalne funkcje wychowawczo-opiekuńcze przy całkowitym zaspokojeniu potrzeb dziecka²⁴. „[...] dzieci w rodzinie szukają wsparcia i ochrony. Wraz z rozwodem rodziców tracą je i pozostają w poczuciu osamotnienia i lęku o terażniejszość i przyszłość”²⁵. Konflikty rodzinne wywołują negatywne emocje i wpływają na całą rodzinę, a w szczególności dzieci. Skonfliktowane strony dla osiągnięcia własnego celu traktują dzieci przedmiotowo i czynią z nich tzw. „kartę przetargową”. Niewątpliwie dobro dziecka jest nadrzędną wartością i w związku z tym powinno być potraktowane priorytetowo. Według M. Michalaka w mediacji najważniejsze jest to, aby mediator występował w roli „advokata” dziecka chroniącego jego interesów²⁶.

Literatura wskazuje na dziewięć czynników, które uzasadniają potrzebę włączenia w postępowanie mediacyjne trzeciej strony: silne emocje, słaba komunikacja pomiędzy stronami, stereotypy utrudniające negocjacje, rozbieżności co do tego jakie informacje są istotne, złożone kwestie sporne, sprzeczne interesy, konflikty wartości, zła lub brak procedury negocjacyjnej, trudność w osiągnięciu impasu w rozmowach²⁷. Według słynnego amerykańskiego mediatora Christophera Moore’a mediator powinien zaplanować w swojej pracy dwanaście etapów postępowania mediacyjnego:

1. nawiązanie kontaktu ze stronami sporu,
2. wybór strategii prowadzenia mediacji,
3. zbieranie i analizowanie podstawowych informacji,
4. sporządzenie szczegółowego planu mediacji,
5. budowanie zaufania i współpracy,
6. rozpoczęcie sesji mediacyjnej,
7. zdefiniowanie spraw i ustalenie kolejności omawiania poszczególnych kwestii,
8. odkrywanie ukrytych interesów stron,

²² H. Przybyła-Basista, *Mediacje...*, s. 20.

²³ *Ibidem*, s. 21.

²⁴ A. Olszewska, A. Zawadzka, *Rozwodowe trzęsienie ziemi. Jak zadbać o dziecko?*, „Dziecko krzywdzone. Teoria, badanie, praktyka” 2008, nr 25, s. 121.

²⁵ J.S. Wallerstein, S. Blakeslee, *Druga szansa. Mężczyźni, kobiety i dzieci w dziesięć lat po rozwodzie*, Kielce 2006, s. 32.

²⁶ M. Michalak, *Mediacja o dziecko*, [w:] L. Mazowiecka, *Mediacja dla każdego*, Warszawa 2010, s. 118–119.

²⁷ A. Gójska, *Mediacja...*, s. 34–35.

9. generowanie opcji rozwiązań,
10. ocena możliwości rozwiązań,
11. przetarg końcowy, tzn. doprowadzenie do porozumienia stron w drodze negocjacji,
12. osiągnięcie formalnego porozumienia²⁸.

W tym miejscu warto zacytować wypowiedź wskazującą co powinien posiadać dobry mediator: „Cierpliwość Hioba, dowcip Irlandczyka, siłę i upór amerykańskiego futbolisty, skórę nosorożca, wytrwałość maratończyka i mądrość Salomona – to wszystko powinien mieć dobry mediator”²⁹.

Należy wskazać, że istnieją przypadki, w których sądy wykluczają możliwość prowadzenia mediacji, np. podejrzenie przemocy lub nadużycia wobec dziecka; wielokrotne w przeszłości kontakty z instytucjami opieki społecznej, zaburzenia psychiatryczne, konflikty rodzinne wielokrotnie rozpatrywane przez sądy³⁰.

Postępowanie mediacyjne – statystyka

W związku z nowelizacją Kodeksu postępowania cywilnego z dnia 28 lipca 2005 r.³¹ do polskiej procedury cywilnej została wprowadzona instytucja mediacji, która obowiązuje od dnia 10 grudnia 2005 r. Przedmiotowa nowelizacja wprowadziła do Kodeksu postępowania cywilnego przepisy ogólne dotyczące mediacji³², które mają odpowiednie zastosowanie w sprawach rodzinnych.

Przepis art. 10 k.p.c.³³ wskazuje, iż w sprawach, w których zawarcie ugody jest dopuszczalne, sąd powinien w każdym stanie postępowania dążyć do ich ugodowego załatwienia. W tych sprawach strony mogą także zawrzeć ugodę przed mediatorem. Omawiając niniejszy przepis należy wskazać, iż w sprawach, w których jest wyłączona możliwość samodzielnego dysponowania własnymi prawami zawarcie ugody może być niedopuszczalne np. w sprawach dotyczących unieważnienia małżeństwa, rozvodu, separacji lub dotyczących ustalenia pochodzenia dziecka(są to sprawy niemajątkowe z zakresu prawa rodzinnego). Warto wskazać, iż istnieje zwyczajowe przekonanie, że zawarcie ugody jest dopuszczalne jedynie w sporach majątkowych. Zatem przyjmuje się, że w sporach niemajątkowych nie można zawrzeć ugody. Powyższe przekonanie jednakże nie

²⁸ Ch. Moore, Mediacja rodzinna. Materiały dla sędziów (1996), tłum. za: Krajowe Stowarzyszenie Mediatorów, <http://www.mediacje-ksm.pl>.

²⁹ A. Kalisz, A. Zienkiewicz, op. cit., s. 65.

³⁰ H. Przybyła-Basista, Mediacje..., s. 26.

³¹ Dz. U. Nr 172, poz. 1804.

³² Art. 183¹ i n. Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji – Rozdział I – Mediacja i postępowanie pojednawcze. Są to przepisy ogólne, które mają zastosowanie przed sądami I instancji.

³³ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. Nr 43, poz. 296 ze zm., dalej cytowana jako k.p.c.

znajduje poparcia na gruncie prawa rodzinnego i opiekuńczego. Jako przykład należy wskazać sprawy dotyczące kontaktów z dzieckiem, w których dopuszczalne jest zawarcie ugody. Z drugiej strony wskazać należy, iż ustanowienie przymusowej rozdzielności majątkowej pomimo, iż sprawa ta ma charakter majątkowy nie może być uregulowana w drodze ugody sądowej³⁴. Ponadto występują również sprawy, które pomimo zgodnego stanowiska stron mogą być rozstrzygnięte jedynie wyrokiem sądowym np. zaprzeczenie ojcostwa.

Warto wskazać, iż R. Zegadło rozpatrywał w jakim zakresie dopuszczalne jest zawarcie ugody w sprawach związanych z władzą rodzicielską. W tym zakresie autor stwierdził, iż przyjęcie generalnej zasady o niedopuszczalności ugody w sporach niemajątkowych prowadziłyby do pochopnego wniosku. Według autora nie ma również uzasadnienia dla wyłączenia ugody w następujących sprawach: zgody na wydanie paszportu dla dziecka, wyboru kierunku edukacji dla dziecka, zarządu majątkiem dziecka, itp.³⁵

Podstawowe cechy mediacji to: dobrowolność, poufność, bezstronność i neutralność mediatora oraz nieformalność postępowania. Zgodnie z art. 183¹ § 1 k.p.c. mediacja jest dobrowolna. Dobrowolność mediacji oznacza, że strona może odmówić udziału w mediacji w każdej chwili bez ujemnych dla siebie konsekwencji. Istotą tej dobrowolności jest również akceptacja przez stronę konkretnego mediatora. Ponadto przepis art. 183¹ k.p.c. wskazuje, iż mediację prowadzi się na podstawie umowy o mediację albo postanowienia sądu kierującego strony do mediacji. Umowa może być zawarta także przez wyrażenie przez stronę zgody na mediację, gdy druga strona złożyła wniosek, o którym mowa w art. 183⁶ § 1 k.p.c. Mając na uwadze powyższy przepis wskazać należy, iż ze względu na podmiot inicjujący mediację wyróżniamy jej dwie formy:

1. mediację kontraktową na podstawie umowy lub wniosku strony o przeprowadzenie mediacji i przystąpienie drugiej strony,
2. mediację ze skierowania sądu³⁶.

W umowie o mediację strony określają w szczególności przedmiot mediacji, osobę mediatora albo sposób wyboru mediatora. Mediację prowadzi się przed wszczęciem postępowania, a za zgodą stron także w toku sprawy.

Należy podkreślić, że wszczęcie mediacji przez stronę następuje z chwilą doręczenia mediatorowi wniosku o przeprowadzenie mediacji, z dołączonym dowodem doręczenia jego odpisu drugiej stronie. Powyższe zagadnienie ma istotne znaczenie za względu na to, że zgodnie z przepisem art. 123 § 1 pkt. 3 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny³⁷ wszczęcie mediacji przerywa bieg przedawnienia. Jednakże w przypadku sądowego skierowania stron

³⁴ R. Zegadło, Mediacja w sprawach rodzinnych i opiekuńczych, „Rodzina i Prawo” 2006, nr 1, s. 49.

³⁵ R. Zegadło, Mediacja..., s. 49.

³⁶ T. Ereciński, [w:] T. Ereciński (red.), Kodeks postępowania cywilnego..., s. 511.

³⁷ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, Dz. U. Nr 16, poz. 93 ze zm., cytowana jako k.c.

do mediacji skutek ten nie następuje, gdyż w tej sytuacji przedawnienie przerywa samo złożenie pozwu lub wniosku do sądu. Zgodnie bowiem z przepisem art. 123 § 1 pkt. 1 k.c. przez każdą czynność przed sądem lub innym organem powołanym do rozpoznawania spraw lub egzekwowania roszczeń danego rodzaju albo sądem polubownym, przedsięwziętą bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia przerywa się bieg przedawnienia. Warto wskazać również, iż w razie przerwania przedawnienia przez wszczęcie mediacji nie biegnie ono na nowo, dopóki postępowanie to nie zostanie zakończone. Do zakończenia postępowania mediacyjnego trwa przerwa biegu przedawnienia. Należy podkreślić, że dla przerwania biegu przedawnienia nie ma znaczenia czy mediacja doprowadziła do zawarcia przez strony ugody³⁸.

Mimo doręczenia przedmiotowego wniosku, mediacja nie zostaje wszczęta zgodnie z art. 183⁶ § 2 k.p.c., jeżeli: stały mediator, w terminie tygodnia od dnia doręczenia mu wniosku o przeprowadzenie mediacji, odmówił przeprowadzenia mediacji; strony zawarły umowę o mediację, w której wskazano jako mediatora osobę niebędącą stałym mediatorem, a osoba ta, w terminie tygodnia od dnia doręczenia jej wniosku o przeprowadzenie mediacji, odmówiła przeprowadzenia mediacji; strony zawarły umowę o mediację bez wskazania mediatora i osoba, do której strona zwróciła się o przeprowadzenie mediacji, w terminie tygodnia od dnia doręczenia jej wniosku o przeprowadzenie mediacji, nie wyraziła zgody na przeprowadzenie mediacji albo druga strona w terminie tygodnia nie wyraziła zgody na osobę mediatora; strony nie zawarły umowy o mediację, a druga strona nie wyraziła zgody na mediację.

Według R. Morka „z art. 183⁶ § 2 pkt 4 k.p.c.³⁹ wynika a contrario, że jeżeli strony zawarły umowę o mediację, do wszczęcia mediacji na wniosek jednej z nich dochodzi niezależnie od tego, czy druga strona – w chwili złożenia wniosku – wyraża na to zgodę. Nawet gdy zgody tej brak, następuje wszczęcie mediacji w rozumieniu art. 183⁶ § 1 k.p.c. i tym samym dochodzi do przerwania biegu przedawnienia⁴⁰. Z kolei T. Ereciński stoi na stanowisku, iż przedmiotowy pogląd R. Morka jest wątpliwy, bowiem „w takiej sytuacji przepis ten należy rozumieć w ten sposób, że z zawarcia umowy domniemywać należy zgodę stron na mediację. W razie braku zgody nie może tu dojść do przerwy biegu przedaw-

³⁸ Art. 8 ust. 1 dyrektywy nr 2008/52/EG z 21 maja 2008 r. stwierdza wyłącznie, że strony, które podejmą próbę mediacyjnego rozwiązania sporu nie mogą być pozbawione możliwości późniejszego wszczęcia postępowania sądowego w przedmiotowych sprawach z uwagi na bieg terminów przedawnienia. Jest to odmienne stanowisko od art. 7 ust. 1 Projektu Dyrektywy, który wskazuje, że skutkiem wszczęcia postępowania mediacyjnego jest zawieszenie biegu przedawnienia a nie jego przerwanie.

³⁹ Zgodnie z tym przepisem mediacja nie zostaje wszczęta pomimo doręczenia wniosku, jeżeli strony nie zawarły umowy o mediację, a druga strona nie wyraziła zgody na mediację (niniejszy przepis został przytoczony przez autora powyżej).

⁴⁰ R. Morek, Komentarz do Mediacji..., s. 67.

nienia. Dochodzi do wszczęcia mediacji, choćby druga strona cofnęła swą zgodę, udzieloną wcześniej w umowie⁴¹.

Ustawodawca w przepisie art. 183⁷ k.p.c. wskazał jakie wymogi powinien spełniać wniosek o przeprowadzenie mediacji. Mianowicie wniosek ten zawiera oznaczenie stron, dokładnie określone żądanie, przytoczone okoliczności uzasadniające żądanie, podpis strony oraz wymienienie załączników. W razie gdy strony zawarły umowę o mediację na piśmie, do wniosku dołącza się odpis tej umowy.

Jednakże należy wskazać, iż wniosek o przeprowadzenie mediacji nie jest pismem procesowym, a zatem art. 126 i n. k.p.c. nie mają tu zastosowania. Przytoczone okoliczności we wniosku nie są wiążące dla stron. Jak wskazuje literatura oznacza to, że strony mogą po wszczęciu postępowania mediacyjnego powołać inne okoliczności wcześniej nie wskazane⁴².

Według T. Erecińskiego wymogi dotyczące wniosku do mediatora określone w przepisach art. 183⁶ k.p.c. i art. 183⁷ k.p.c. mają charakter formalistyczny co pozostaje w konflikcie z istotą mediacji jako postępowania odformalizowanego. Z drugiej strony zdaniem T. Erecińskiego było to niezbędne skoro ustawodawca chciał uregulować skutki materialnoprawne wszczęcia mediacji⁴³.

Mediatora wyznacza sąd kierując strony do mediacji. Jednakże strony mogą wybrać innego mediatora. Zatem jest to zgodne z zasadą dobrowolności w postępowaniu mediacyjnym.

Warto wskazać, że według M. Sychowicza sąd może wyznaczyć jako mediatora więcej niż jedną osobę⁴⁴. Natomiast według Violetty Huryny użycie liczby pojedynczej w przepisie dotyczącym wyznaczenia mediatora przez sąd nie jest jednak przypadkowe⁴⁵.

Przepis art. 183² k.p.c. wskazuje, że mediatorem może być osoba fizyczna mająca pełną zdolność do czynności prawnych, korzystająca w pełni z praw publicznych⁴⁶. Pełną zdolność do czynności prawnych ma osoba, która jest pełno-

⁴¹ T. Ereciński, [w:] T. Ereciński (red.), Kodeks postępowania cywilnego..., s. 529.

⁴² M. H. Kurtasz, A. Marek, K. Mularczyk, Postępowanie pojednawcze a postępowanie mediacyjne, „Arbitraż i Mediacja” 2011, nr 1, s. 25–26.

⁴³ T. Ereciński, [w:] T. Ereciński (red.), Kodeks postępowania cywilnego..., s. 530.

⁴⁴ M. Sychowicz, [w:] K. Piasecki (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Warszawa 2006, s. 751.

⁴⁵ V. Huryna, Prawne aspekty mediacji w sprawach rodzinnych, [w:] A. Flisek (red.), Mediacja w rozwiązywaniu konfliktów rodzinnych, Warszawa 2007, s. 313.

⁴⁶ Przepis art. 40 kodeksu karnego (Dz. U. z 1997 r., Nr 88, poz. 553 ze zm.) wskazuje, iż pozbawienie praw publicznych obejmuje utratę czynnego i biernego prawa wyborczego do organu władzy publicznej, organu samorządu zawodowego lub gospodarczego, utratę prawa do udziału w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości oraz do pełnienia funkcji w organach i instytucjach państwowych i samorządu terytorialnego lub zawodowego, jak również utratę posiadanego stopnia wojskowego i powrót do stopnia szeregowego; obejmuje również utratę orderów, odznaczeń i tytułów honorowych oraz utratę zdolności do ich uzyskania w okresie trwania pozbawienia praw.

letnia tzn. ukończyła lat osiemnaście lub małoletni, który zawarł związek małżeński i nie jest ubezwłasnowolniona. Ustawodawca zatem nie uzależnia możliwości bycia mediatorem od wykształcenia, kwalifikacji jak również posiadanego doświadczenia. Natomiast wydaje się, że przedstawiciele zawodów prawniczych jako znawcy prawa dają rękojmię do należytego funkcjonowania w roli mediatorów. Zgodnie z omawianym przepisem mediatorem może być zatem każdy po spełnieniu wyżej opisanych wymogów. Ograniczeniem tej zasady jest przepis art. 183² § 2 k.p.c., który wskazuje, iż mediatorem nie może być sędzia. Jednakże nie dotyczy to sędziów w stanie spoczynku. Kodeks postępowania cywilnego rozróżnia dwie grupy mediatorów: stałych i powołanych do prowadzenia konkretnej sprawy (ad hoc). Listy stałych mediatorów mogą prowadzić organizacje pozarządowe w zakresie swoich zadań statutowych oraz uczelnie. Mogą one również tworzyć ośrodki mediacyjne. Wpis na listę wymaga zgody mediatora wyrażonej na piśmie. Informację o listach stałych mediatorów oraz o ośrodkach mediacyjnych przekazuje się prezesowi sądu okręgowego. Należy wskazać, że stały mediator może odmówić prowadzenia mediacji tylko z ważnych powodów, o których jest obowiązany niezwłocznie powiadomić strony, a jeżeli strony do mediacji skierował sąd – również sąd.

Kolejne istotne cechy mediacji to: bezstronność i neutralność mediatora. Należy podkreślić, iż zgodnie z przepisem art. 183³ k.p.c. mediator powinien być bezstronny. Zatem mediator powinien równo traktować uczestników mediacji, nie posiadać żadnych uprzedzeń, unikać wszelkich działań, które polegałyby na stronniczości i sprzyjaniu jednej ze stron, powinien być obiektywny⁴⁷. Ponadto przy prowadzeniu określonych spraw mediator powinien być neutralny. Mediator nie posiada uprawnień do rozstrzygania sporów jak również do decydowania o sposobie ich rozstrzygnięcia⁴⁸. Jego rola polega jedynie na pomocy stronom w rozwiązaniu ich konfliktu i doprowadzeniu do zawarcia ugody⁴⁹.

Zgodnie z art. 183⁴ k.p.c. postępowanie mediacyjne nie jest jawne. Mediator jest obowiązany zachować w tajemnicy fakty, o których dowiedział się w związku z prowadzeniem mediacji, chyba że strony zwolnią go z tego obowiązku. Fakty te nie mogą być przekazywane osobom prywatnym jak również żadnym instytucją⁵⁰. W tym miejscu warto wskazać również na przepis art. 259¹ k.p.c., który dodatkowo w tym samym zakresie wskazuje, iż mediator nie może występować w charakterze świadka, chyba że strony zwolnią go z obowiązku zachowania tajemnicy mediacji. Bezskuteczne jest również powoływanie się w toku postępowania przed sądem lub sądem polubownym na propozycje ugodowe, propozycje wzajemnych ustępstw lub inne oświadczenia składane w postępowaniu mediacyjnym.

⁴⁷ R. Morek, Komentarz do Mediacji..., s. 57.

⁴⁸ A. Bieliński, Mediacja jako forma rozwiązywania, a nie rozstrzygania sporów na gruncie polskiego postępowania cywilnego – zagadnienia wybrane, [w:] Ius Et Administratio. Zeszyt specjalny Arbitraż i Mediacja Jako Instrumenty Wspierania Przedsiębiorczości, Rzeszów 2006, s. 12.

⁴⁹ S. Pieckowski, Mediacja w sprawach cywilnych, Warszawa 2006, s. 25.

⁵⁰ A. Krata, Mediacja – sukces współpracy, „Edukacja Prawnicza” 2005, nr 12, s. 18.

Omawiając zagadnienie dotyczące mediacji należy zwrócić również uwagę na koszty tego postępowania. Według przepisu art. 183⁵ k.p.c. mediator ma prawo do wynagrodzenia i zwrotu wydatków związanych z przeprowadzeniem mediacji, chyba że wyraził zgodę na prowadzenie mediacji bez wynagrodzenia. Wynagrodzenie i zwrot wydatków obciążają strony. Zgodnie z przepisem art. 6 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych z dnia 28 lipca 2005 r.⁵¹ koszty mediacji nie stanowią wydatków. Natomiast zgodnie z art. 2 u.k.s.c. koszty sądowe obejmują opłaty i wydatki co oznacza, że koszty mediacji nie stanowią kosztów sądowych. Zatem w przypadku zwolnienia stron od kosztów sądowych Skarb Państwa nie ponosi obowiązku pokrycia kosztów związanych z prowadzeniem mediacji. Przepis art. 98¹ § 2 k.p.c. wskazuje, że w przypadku gdy postępowanie cywilne zostało wszczęte w ciągu trzech miesięcy od dnia zakończenia mediacji, która nie została zakończona ugodą albo w ciągu trzech miesięcy od dnia uprawomocnienia się postanowienia o odmowie zatwierdzenia ugody przez sąd, wówczas do niezbędnych kosztów procesu zalicza się także koszty mediacji w wysokości nieprzekraczającej czwartej części opłaty. Natomiast zgodnie z przepisem art. 98¹ § 1 k.p.c. w przypadku skierowania sprawy do mediacji przez sąd koszty mediacji zalicza się do niezbędnych kosztów procesu. Jeżeli taka mediacja zakończyła się ugodą wówczas jej koszty znoszą się wzajemnie, w razie gdy strony nie postanowiły inaczej. Wysokość wynagrodzenie mediatora za prowadzenie postępowania mediacyjnego wszczętego na podstawie skierowania sądu i wydatki mediatora podlegające zwrotowi, biorąc pod uwagę rodzaj sprawy i wartość przedmiotu sporu oraz niezbędne wydatki związane z prowadzeniem mediacji określa Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 listopada 2005 r.⁵² Zgodnie z przedmiotowym Rozporządzeniem w sprawach o prawa majątkowe wynagrodzenie mediatora wynosi 1% wartości przedmiotu sporu, jednak nie mniej niż 30 zł i nie więcej niż 1000 zł za całość postępowania mediacyjnego. W sprawach o prawa majątkowe, w których wartości przedmiotu sporu nie da się ustalić oraz o prawa majątkowe, wynagrodzenie mediatora za pierwsze posiedzenie mediacyjne, przeprowadzone w wyznaczonym przez sąd czasie mediacji, wynosi 60 zł, a za każde następne posiedzenie 25 złotych. W obu przypadkach wynagrodzenie ulega podwyższeniu o 10% w razie upoważnienia mediatora przez sąd do zapoznania się z aktami sprawy.

Omawiając niniejsze rozporządzenie warto wskazać również, iż zwrotowi podlegają udokumentowane i niezbędne wydatki mediatora poniesione w związku z przeprowadzeniem mediacji na pokrycie kosztów: przejazdów – w wysokości i na warunkach określonych w przepisach dotyczących wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej i samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży na

⁵¹ Dz. U. Nr 167, poz. 1398 ze zm., dalej cytowana jako u.k.s.c.

⁵² Dz. U. Nr 239 poz. 2018.

obszarze kraju; zawiadomień stron; zużytych materiałów biurowych; wynajmu pomieszczenia niezbędnego do przeprowadzenia posiedzenia mediacyjnego, w wysokości 50 złotych za jedno posiedzenie.

M. Malczyk-Herdzina wskazuje, że „niezycliwie traktuje ustawodawca małżonków, którzy pojednali się w sprawie o rozwód lub o separację, na gruncie przepisów KSCU⁵³. W razie cofnięcia pozwu o rozwód lub separację wskutek pojednania się stron w pierwszej instancji sąd z urzędu zwraca stronie całą uiszczoną opłatę. W razie pojednania się stron przed zakończeniem postępowania apelacyjnego następuje zwrot połowy uiszczonej opłaty (art. 79 ust. 2 KSCU). Dla zobrazowania istniejącej dysharmonii warto przypomnieć, że połowę uiszczoną opłaty zwraca się z urzędu od pozwu o rozwód lub separację w razie orzeczenia rozwodu lub separacji na zgodny wniosek stron bez orzekania o winie – po uprawomocnieniu się wyroku (art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. B KSCU)”⁵⁴. Zatem zdaniem M. Malczyk-Herdziny przepisy dotyczące kosztów mediacji nie są zachęcające do mediacji dla małżonków⁵⁵. Według P. Kasprzyka „ponoszenie przez strony, będące z reguły w konflikcie dodatkowych kosztów ze zrozumiałych względów nie sprzyja mediacji w ogólności, a mające na celu pogodzenia się stron szczególnie. Gdyby strony zawarły ugodę przed sądem z pominięciem postępowania mediacyjnego, nie musiałyby ponosić tych kosztów. Koszty te w wielu przypadkach przewyższałyby koszty procesu bez przeprowadzenia mediacji, co powoduje, że staje się ona nieopłacalna. Prowadzenie jej poza tym przedłuża od 2 do 3 miesięcy postępowanie sądowe [...]”⁵⁶. Natomiast na odmiennym stanowisku stoi A. Krata według której „mediacja jest na ogół skuteczniejsza i tańsza od procesu sądowego. Daje ona stosunkowo szybki ostateczny wynik, a strony w wysokim stopniu stosują się do powziętych ustaleń za względu na to, że same wypracowały i uzgodniły warunki porozumienia. Każda ze stron może w każdej chwili odstąpić od mediacji. Mediacja odbywa się w atmosferze poufności”⁵⁷.

Omawiając postępowanie mediacyjne należy wskazać również przepis art. 183⁸ k.p.c. zgodnie z którym sąd może skierować strony do mediacji aż do zamknięcia pierwszego posiedzenia wyznaczonego na rozprawę. Z kolei po zamknięciu tego posiedzenia sąd może skierować strony do mediacji tylko na zgodny wniosek stron. Należy podkreślić, iż strony mogą zostać skierowane

⁵³ Cytowane przez autora w skrócie jako u.k.s.c.

⁵⁴ M. Malczyk-Herdzina, Mediacja w sprawach o rozwód i o separację – wybrane zagadnienia, „Arbitraż i Mediacja” 2008 r., nr 4, s. 136–137.

⁵⁵ Ibidem, s.137.

⁵⁶ P. Kasprzyk, Mediacja w postępowaniu o orzeczenie rozwodu i separacji (uwagi de lege lata i de lege ferenda), [w:] T. Płoski i J. Krzywkowska (red.), Małżeństwo i rodzina w prawie kanonicznym, polskim i międzynarodowym, Księga pamiątkowa dedykowana ks. Prof. Ryszardowi Sztuchmillerowi, Olsztyn 2008, s. 425.

⁵⁷ A. Krata, op. cit., s.19.

przez sąd do mediacji tylko raz w toku postępowania. Natomiast mediacji nie prowadzi się, jeżeli strona w terminie tygodnia od dnia ogłoszenia lub doręczenia jej postanowienia o skierowaniu do mediacji nie wyraziła zgody na mediację. Należy wskazać, iż w doktrynie istnieją rozbieżne poglądy dotyczące zagadnienia składania przez stronę w terminie tygodniowym wyraźnych oświadczeń, że strona wyraża zgodę na prowadzenie mediacji. Jeden z nich powołując się na zasadę dobrowolności mediacji stoi na stanowisku, że zgody nie można domniemywać, jeżeli w wyżej wskazanym terminie strona nie złożyła wyraźnego oświadczenia. Natomiast drugi wyraża odmienny pogląd zgodnie z którym, jeżeli strona w tym terminie nie złoży swojego sprzeciwu to wówczas sąd może przekazać sprawę mediatorowi przyjmując domniemanie, że strona w ten sposób wyraziła zgodę na mediację. Zdaniem zwolenników tego poglądu z omawianego przepisu nie wynika konieczność składania oświadczeń wyrażających zgodę na mediację⁵⁸.

Sąd wyznacza czas trwania mediacji na okres do miesiąca, chyba że strony zgodnie wniosły o wyznaczenie dłuższego terminu na przeprowadzenie mediacji. Należy podkreślić, iż termin miesięczny jest maksymalny (który może zostać przedłużony) co ma na celu, aby mediacja nie prowadziła do przewlekłości postępowania sądowego. Po upływie omawianego terminu przewodniczący wyznacza rozprawę, a przed jego upływem, jeżeli choć jedna ze stron oświadczy, że nie wyraża zgody na mediację.

Zadaniem mediatora jest niezwłoczne ustalenie terminu i miejsca posiedzenia mediacyjnego⁵⁹. Z kolei jeżeli strony zgodzą się na przeprowadzenie mediacji bez posiedzenia mediacyjnego wówczas wyznaczenie takiego posiedzenia nie jest wymagane. Warto wskazać również, iż mediator o spotkaniu mediacyjnym powinien poinformować nie tylko stronę, ale również jej pełnomocnika. Literatura⁶⁰ wskazuje, iż z ostrożności pełnomocnik powinien posiadać pełnomocnictwo rodzajowe do reprezentowania strony w postępowaniu mediacyjnym, bowiem zgodnie z panującym w doktrynie poglądem pełnomocnictwo procesowe umocowujące do działania przed sądem nie upoważnia do zastępowania strony w mediacji. Z przebiegu mediacji sporządza się protokół, w którym oznacza się miejsce i czas przeprowadzenia mediacji, a także imię, nazwisko (nazwę) i adresy stron, imię i nazwisko oraz adres mediatora oraz wynik mediacji. Mediator podpisuje protokół. W przypadku gdy strony zawarły ugodę przed mediatorem, ugodę zamieszcza się w protokole albo załącza do niego. Strony podpisują ugodę. Należy podkreślić, iż przez podpisanie ugody strony wyrażają zgodę na wystąpienie do sądu z wnioskiem o jej zatwierdzenie, o czym mediator informuje strony.

⁵⁸ R. Morek, Czy sąd może skierować sprawę do mediacji, pomimo iż strona „nie wyraziła zgody na mediację”? Uwagi o zasadzie dobrowolności mediacji na tle art. 183 (8) par. 3 k.p.c., [w:] *Ius Et Administratio. Zeszyt specjalny Arbitraż I Mediacja Jako Instrumenty Wspierania Przedsiębiorczości*, Rzeszów 2006, s. 146–147.

⁵⁹ Termin ten oznacza spotkanie mediatora ze wszystkimi stronami w określonym czasie i miejscu.

⁶⁰ M. Sychowicz, [w:] K. Piasecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do artykułów 1–505(14)*, Tom I, Warszawa 2006, s. 753.

Po zawarciu ugody mediator niezwłocznie składa protokół w sądzie, który byłby właściwy do rozpoznania sprawy według właściwości ogólnej lub wyłącznej. W przypadku skierowania przez sąd sprawy do mediacji mediator składa protokół w sądzie rozpoznającym sprawę.

Interesującym zagadnieniem jest również kontrola ugody zawartej przed mediatorem. Zgodnie z art. 183¹⁴ k.p.c. jeżeli zawarto ugodę przed mediatorem, sąd, o którym mowa w art. 183¹³ k.p.c., na wniosek strony niezwłocznie przeprowadza postępowanie co do zatwierdzenia ugody zawartej przed mediatorem. W razie gdy ugoda podlega wykonaniu w drodze egzekucji, sąd zatwierdza ją przez nadanie klauzuli wykonalności; w przeciwnym przypadku sąd zatwierdza ugodę postanowieniem na posiedzeniu niejawnym. W przypadku gdy ugoda jest sprzeczna z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo zmierza do obejścia prawa, a także gdy jest niezrozumiała lub zawiera sprzeczności wówczas sąd odmawia nadania klauzuli wykonalności albo zatwierdzenia ugody zawartej przed mediatorem, w całości lub części. Zatem w tym przypadku sąd jest zobowiązany do dokonania oceny czy ugoda nie narusza rażąco interesu stron jak również czy nie jest niezrozumiała oraz czy nie zawiera sprzeczności⁶¹. Sąd powinien bowiem rozstrzygnąć, czy zatwierdzenie takiej ugody nie wywoła w przyszłości sporu między stronami. Jak wskazuje P. Sobolewski „ustawa czyni z sądu „doradcę stron”, sąd ma więc wyręczyć strony (i mediatora), wskazując im ewentualne sprzeczności w zawartej ugodzie. W ten sposób sędzia zastępuje profesjonalnego prawnika (adwokata, radcę prawnego, notariusza)⁶².

Należy podkreślić, iż zgodnie z przepisem art. 183¹⁵ k.p.c. ugoda zawarta przed mediatorem, po jej zatwierdzeniu przez sąd, ma moc prawną ugody zawartej przed sądem. Ugoda zawarta przed mediatorem, którą zatwierdzono przez nadanie jej klauzuli wykonalności jest tytułem wykonawczym. W tym miejscu warto również dodać, iż zgodnie z przepisem art. 355 § 2 k.p.c. w przypadku gdy strony zawarły ugodę przed mediatorem, którą zatwierdził sąd wówczas sąd może postanowieniem umorzyć postępowanie na posiedzeniu niejawnym. Niewątpliwie zatem ugoda mediacyjna stała się alternatywą dla ugody sądowej⁶³.

Do grudnia 2005 r. sprawy o rozwód i separację poprzedzone były posiedzeniami pojednawczymi. W trakcie tych posiedzeń sędzia nakłaniał strony do pojednania kierując się przede wszystkim dobrem małoletnich dzieci. Jednakże posiedzenia pojednawcze jak się okazało w praktyce nie zdawały egzaminu ograniczały się jedynie do odebrania od stron stanowisk procesowych. W rezultacie postępowania te skutkowały jedynie przewlekłością postępowania. Skuteczność ich nie była wysoka i kształtowała się w orzekanych sprawach rozwodowych na poziomie około 4%, a w sprawach o separację na poziomie około 7%⁶⁴.

⁶¹ V. Huryńska, op. cit., s. 317.

⁶² P. Sobolewski, Mediacja w sprawach cywilnych, „Przegląd Prawa Handlowego” 2006, nr 2, s. 36.

⁶³ E. Bieńkowska, Podstawowe zagadnienia mediacji w sprawach cywilnych, „Jurysta” 2008, nr 2, s. 5.

⁶⁴ P. Kasprzyk, Mediacja w postępowaniu o orzeczenie rozwodu i separacji (uwagi de lege lata i de lege ferenda)..., s. 413. Dane statystyczne dotyczące posiedzeń pojednawczych przytacza

W sprawach o rozwód lub separację w miejsce posiedzenia pojednawczego wprowadzono mediację⁶⁵.

Istotnym dopełnieniem uregulowania prawnego dotyczącego przedmiotowej mediacji stanowią przepisy szczególne dotyczące spraw o rozwód i o separację.

Należy przytoczyć przepis art. 436 k.p.c. dotyczący skierowania do mediacji zgodnie z którym w przypadku gdy istnieją widoki na utrzymanie małżeństwa, sąd może skierować strony do mediacji. Skierowanie to jest możliwe także wtedy, gdy postępowanie zostało zawieszono. Jak wskazano powyżej przepisy o mediacji stosuje się odpowiednio, z tym że przedmiotem mediacji może być także pojednanie małżonków. W przypadku gdy strony nie uzgodniły osoby mediatora sąd kieruje strony do stałego mediatora posiadającego wiedzę teoretyczną, w szczególności posiadającego wykształcenie z zakresu psychologii, pedagogiki, socjologii lub prawa oraz umiejętności praktyczne w zakresie prowadzenia mediacji w sprawach rodzinnych⁶⁶. Ponadto zgodnie z przepisem art. 445² k.p.c. sąd może również skierować strony do mediacji w każdym stanie sprawy o rozwód⁶⁷ lub separację⁶⁸ w celu ugodowego załatwienia spornych kwestii dotyczących zaspokojenia potrzeb rodziny, alimentów, sposobu sprawowania władzy rodzicielskiej, kontaktów z dziećmi oraz spraw majątkowych podlegających rozstrzygnięciu w wyroku orzekającym rozwód lub separację. Sprawy majątkowe dotyczą sposobu korzystania zajmowanego wspólnie mieszkania przez małżonków, podziału wspólnego mieszkania albo przyznania mieszkania jednemu z małżonków oraz ewentualnie podziału majątku wspólnego⁶⁹.

Omawiając instytucję mediacji należy wskazać również przepis art. 570² k.p.c. dotyczący spraw z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli zgodnie z którym sąd może skierować uczestników do mediacji w sprawie, w której zawarcie ugody jest dopuszczalne. Przedmiotem mediacji może być także określenie sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej. W razie gdy uczestnicy postępowania nie uzgodnili osoby mediatora, sąd kieruje ich do mediacji prowadzonej przez stałego mediatora, o którym mowa w art. 436 § 4 k.p.c.

także B. Dobrzański, Posiedzenie pojednawcze w sprawach o rozwód – obligatoryjne czy fakultatywne?, NP 1963, nr 12, s. 1340.

⁶⁵ Wprowadzenie mediacji zakłada jedynie likwidację posiedzenia pojednawczego w sprawach o rozwód i separację. Natomiast nie narusza to dotychczasowego postępowania pojednawczego (art. 184–186 k.p.c.).

⁶⁶ Poza osobami, o których mowa w art. 183² k.p.c. mediatorami mogą być także osoby wskazane w przepisie art. 436 par. 4 k.p.c.

⁶⁷ Zgodnie z przepisem art. 56 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z dnia 25 lutego 1964 r. (Dz. U. Nr 9, poz. 59 ze zm.) jeżeli między małżonkami nastąpił zupełny i trwały rozkład pożycia, każdy z małżonków może żądać, ażeby sąd rozwiązał małżeństwo przez rozwód.

⁶⁸ Zgodnie z przepisem art. 61¹ Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z dnia 25 lutego 1964 r. (Dz. U. Nr 9, poz. 59 ze zm.) jeżeli między małżonkami nastąpił zupełny rozkład pożycia, każdy z małżonków może żądać, ażeby sąd orzekł separację.

⁶⁹ V. Huryna, op. cit., s. 331.

J. Gudowski wskazał, że rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 maja 2001 r. w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach nieletnich⁷⁰ może dostarczać w początkowym okresie funkcjonowania mediacji w sprawach rodzinnych istotnych wskazówek organizacyjnych oraz rozeznania co do osób mediatorów⁷¹.

Statystykę postępowań w sprawach rodzinnych w sądach powszechnych zakończonych w wyniku postępowania mediacyjnego w latach 2006–2011 przedstawia poniższa tabela.

Wyszczególnienie	Wynik postępowania mediacyjnego		
	ugoda	brak ugody	inny sposób
2006			
Ogółem	127	83	60
Prowadzonego przez instytucje	36	25	23
Prowadzonego przez osoby godne zaufania	91	58	37
2007			
Ogółem	155	95	76
Prowadzonego przez instytucje	42	25	27
Prowadzonego przez osoby godne zaufania	113	70	49
2008			
Ogółem	216	146	65
Prowadzonego przez instytucje	72	51	25
Prowadzonego przez osoby godne zaufania	144	95	40
2009			
Ogółem	340	247	129
Prowadzonego przez instytucje	131	83	50
Prowadzonego przez osoby godne zaufania	209	164	79
2010			
Ogółem	439	380	169
Prowadzonego przez instytucje	173	221	80
Prowadzonego przez osoby godne zaufania	266	159	89
2011			
Ogółem	471	461	217
Prowadzonego przez instytucje	174	240	71
Prowadzonego przez osoby godne zaufania	297	221	146

Źródło: Wydział Statystyki Ministerstwa Sprawiedliwości, <http://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/mediacje/publikacje-akty-prawne-statystyki/>

⁷⁰ Dz. U. Nr 56, poz. 591 ze zm.

⁷¹ J. Gudowski, [w:] T. Ereciński (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze. Część druga. Postępowanie zabezpieczające. Tom 3, Warszawa 2009, s. 186.

Według badań porozumienia zawierane w mediacji wynoszą od 50–80% z tendencją do wyższej częstotliwości. Jak wskazują statystyki ugody te są trwałe, co niewątpliwie wskazuje na skuteczność postępowań mediacyjnych (63,5% – badania Meierding, 80% – badania Pearson i Thoennes⁷²).

Etyka mediatora

Omawiając problematykę mediacji w sprawach rodzinnych, należy zwrócić również uwagę na zagadnienia dotyczące etyki w mediacji. Społeczna Rada ds. Alternatywnych Metod Rozwiązywania Konfliktów i Sporów (dalej „Rada”) działa przy Ministrze Sprawiedliwości jako jego organ doradczy. W skład Rady wchodzi członkowie reprezentujący organizacje pozarządowe, instytucje naukowe i resorty. Są to m.in.: Dolnośląski Ośrodek Mediacji, Fundacja „Partners Polska”, Polskie Centrum Mediacji, Stowarzyszenie Mediatorów Rodzinnych, Stowarzyszenie Sędziów Polskich „Iustitia”, Stowarzyszenie Sędziów Sądów Rodzinnych, Centrum Negocjacji i Rozwiązywania Konfliktów przy UW, Instytut Stosowanych Nauk Społecznych, Ministerstwo Sprawiedliwości, Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu, Ministerstwo Pracy i Spraw Socjalnych, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji⁷³. Rada opracowała i przyjęła w dniu 26 czerwca 2006 r. Standardy Prowadzenia Mediacji i Postępowania Mediatora. Należy wskazać, iż Standardy te nie są źródłem prawa, stanowią jedynie drogowskaz co do postępowania mediatora.

Rada uchwaliła dziesięć standardów prowadzenia mediacji i postępowania mediatora⁷⁴:

- I. Mediator dba o dobrowolność uczestniczenia w mediacji i zawiera porozumienia;
- II. Mediator jest neutralny wobec przedmiotu sporu;
- III. Mediator jest bezstronny wobec uczestników mediacji;
- IV. Mediator dba o poufność mediacji;
- V. Mediator rzetelnie informuje strony o istocie i przebiegu mediacji;
- VI. Mediator dba o wysoki poziom swoich kwalifikacji zawodowych;
- VII. Mediator współpracuje z innymi specjalistami dla dobra postępowania mediacyjnego;
- VIII. Mediator przerywa lub kończy postępowanie mediacyjne z ważnych powodów;
- IX. Mediator zapewnia stronom odpowiednie miejsce do prowadzenia mediacji;
- X. Mediator rzetelnie informuje o swoich usługach.

⁷² A. Gójska, op. cit., s. 41.

⁷³ V. Huryń, op. cit., s. 337.

⁷⁴ Ibidem, s. 339. Zob. też E. Kruk, H. Spasowski, *Mediacja. Wybór źródeł, wzory dokumentów i pism, statystyki bibliografia*, Warszawa 2008, s. 295–300.

Natomiast w maju 2008 r. Społeczna Rada ds. Alternatywnych Metod Rozwiązywania Konfliktów i Sporów uchwaliła Kodeks Etyczny Mediatorów Polskich. Zgodnie z preambułą przedmiotowego Kodeksu jego podstawowy cel to „promowanie najwyższych standardów etycznych wśród polskich mediatorów, budowanie wiarygodności zawodu mediatora wśród stron mediacji i szerokiej opinii publicznej, a także służenie pomocą mediatorom w rozstrzygnięciu dylematów praktyki zawodowej”⁷⁵. Kodeks ten jest ściśle powiązany ze standardami prowadzenia mediacji i postępowania mediatora stanowiąc jego uzupełnienie o wymiar etyczny pracy mediatora. Jak wskazuje wyżej wymieniona preambuła mediatorzy przy rozwiązywaniu sporów nie powinni stosować wobec stron przymusu ani manipulacji. Mediatorzy powinni jedynie pomagać stronom przy rozwiązaniu konfliktu kierując się uczciwością, prawością, bezstronnością i dbałością o rzetelny przebieg mediacji. Kodeks składa się z dwunastu zasad:

- I. Mediator powinien prowadzić postępowanie mediacyjne w oparciu o zasadę samodzielności i autonomii stron konfliktu;
- II. Mediator powinien w swym postępowaniu kierować się przede wszystkim dobrem i interesami stron;
- III. Mediator powinien dbać o zapewnienie dobrowolności udziału stron w postępowaniu mediacyjnym;
- IV. Mediator powinien tak postępować, aby wszystkie strony sporu znały i rozumiały istotę procesu mediacji, rolę mediatora i warunki ewentualnego porozumienia;
- V. Mediator nie powinien podejmować się pomocy w rozwiązaniu konfliktu, gdy nie ma pełnego przekonania o swoich kompetencjach, które pozwolą mu prowadzić postępowanie rzetelnie;
- VI. Mediator nie powinien prowadzić postępowania mediacyjnego, jeśli nie jest w stanie zachować bezstronności lub usunąć wątpliwości co do swojej bezstronności;
- VII. Mediator powinien zachowywać poufność postępowania mediacyjnego, zarówno przed jego rozpoczęciem, w trakcie, jak i po jego zakończeniu;
- VIII. Mediator powinien unikać konfliktu interesów ze stronami i bezzwłocznie rozwiewać wszelkie wątpliwości co do tej kwestii;
- IX. Mediator nie powinien przyjmować żadnych korzyści od stron z wyjątkiem uzgodnionego wynagrodzenia. Nie powinien też czerpać korzyści z kierowania stron do innych specjalistów;
- X. Mediator w swojej działalności informacyjnej i marketingowej nie powinien wprowadzać w błąd stron i opinii publicznej co do swoich kwalifikacji, kompetencji, doświadczenia, zakresu usług i opłat;

⁷⁵ Społeczna Rada ds. Alternatywnych Metod Rozwiązywania Konfliktów i Sporów, Kodeks Etyczny Mediatorów Polskich, <http://www.ms.gov.pl/mediacje/kodeksetyczny.pdf>.

- XI. Mediator powinien dostarczać stronom jasnych i jednoznacznych informacji co do swojego wynagrodzenia i wszelkich kosztów związanych z postępowaniem, w którym uczestniczą;
- XII. Mediator powinien pogłębiać swoje kompetencje zawodowe w celu jak najlepszego służenia uczestnikom mediacji⁷⁶.

Warto wskazać, iż w Polsce istnieją ośrodki mediacyjne, które stworzyły własne kodeksy etyczne. Pomimo istniejących różnic pomiędzy zasadami wyrażonych w tych kodeksach mają one jednak pewne wspólne cechy. Jak wskazuje A. Winiarska i P. Waszkiewicz „mediacja charakteryzuje się zasadami dobrowolności, poufności, bezstronności i neutralności. Mediator powinien starannie dopełniać wszelkich uregulowań prawem formalności oraz dbać, aby strony miały wiedzę na temat kwestii prawnych związanych z mediacją, nie wchodząc jednocześnie wobec strony w rolę eksperta”⁷⁷. Mając na uwadze temat niniejszego opracowania należy wskazać, iż jedną z organizacji posiadających własny kodeks etyczny jest Stowarzyszenie Mediatorów Rodzinnych. Stowarzyszenie to opracowało „Standardy prowadzenia mediacji rodzinnej”:

- I. „Mediator rodzinny dba o dobrowolność uczestniczenia w mediacji i zawierania porozumienia.

Mediator nie nakłania stron wbrew ich woli do podjęcia mediacji ani do osiągnięcia porozumienia.

- II. Mediator rodzinny jest neutralny wobec przedmiotu sporu.

Mediator nie narzuca stronom swoich rozwiązań. Mediator rodzinny jest obrońcą rzetelnej procedury, a nie konkretnego porozumienia.

- III. Mediator rodzinny jest bezstronny wobec uczestników mediacji.

Mediator nie przychyła się do racji żadnej ze stron, prowadzi mediację w taki sposób, aby ewentualna nierównowaga między stronami nie wpływała na przebieg mediacji i na jej ostateczny rezultat. Mediator wystrzega się jakiegokolwiek stronniczości, okazywania uprzedzeń i preferencji.

- IV. Mediator rodzinny dba o poufność mediacji.

Mediacja jest poufna, jej efekty i przebieg objęte są tajemnicą. Mediatorzy nie ujawniają nikomu informacji, jakie uzyskują podczas prowadzenia mediacji, chyba że zostaną do tego zobowiązani przez prawo.

- V. Mediator rodzinny rzetelnie informuje strony o istocie i przebiegu mediacji oraz ocenia zdolność stron do uczestniczenia w postępowaniu mediacyjnym.

Przed rozpoczęciem postępowania mediacyjnego mediator rodzinny przedstawia stronom zasady, przebieg, cele i możliwe rezultaty mediacji. Mediator rodzinny odbiera od stron wyraźną zgodę na udział w postępowaniu mediacyjnym.

⁷⁶ Społeczna Rada ds. Alternatywnych Metod Rozwiązywania Konfliktów i Sporów, Kodeks Etyczny Mediatorów Polskich, <http://www.ms.gov.pl/mediacje/kodeksetyczny.pdf>.

⁷⁷ A. Winiarska, P. Waszkiewicz, Kwestie etyczne w mediacji, [w:] E. Gmurzyńska, R. Morek (red.), Mediacje. Teoria i praktyka, Warszawa 2009, s. 160.

VI. Mediator rodzinny dba o wysoki poziom swoich kwalifikacji zawodowych.

Mediator rodzinny osiąga wysoki poziom kwalifikacji dzięki: zdobyciu wiedzy i umiejętności zgodnie ze standardami Stowarzyszenia Mediatorów Rodzinnych. Standardy te wskazują obszar wymaganej wiedzy i umiejętności proceduralnych koniecznych przy specjalizowaniu się w tej dziedzinie praktyki. Jak również dzięki stałemu pogłębianiu i doskonaleniu własnych umiejętności. Kontynuowanie edukacji z zakresu mediacji rodzinnych może obejmować udział w szkoleniach lub konferencjach pogłębiających i doskonalących dotychczasowe umiejętności a także udział w superwizjach. Mediator powinien być świadomy konieczności własnego rozwoju zawodowego i wziąć za to odpowiedzialność.

VII. Mediator rodzinny wyczerpująco objaśnia zasady i wysokość swego wynagrodzenia oraz wszelkich pobieranych od stron opłat.

VIII. Mediator rodzinny pomaga stronom określić, w jaki sposób najlepiej dbać o interesy ich małoletnich dzieci.

W przypadku mediacji rodzinnej, w którą zaangażowane są dzieci, mediator powinien tak prowadzić postępowanie mediacyjne, aby rodzice (lub prawni opiekunowie) w największym możliwym stopniu skupili się na zaspokojeniu ważnych potrzeb dzieci. Mediator powinien zachęcać strony do wnikliwego rozważenia zalet i wad różnych sposobów sprawowania pieczy rodzicielskiej w czasie separacji czy po rozwodzie. Mediator powinien umożliwić stronom sformułowanie takiego planu sprawowania opieki rodzicielskiej, który zapewnia poczucie bezpieczeństwa oraz stabilności zarówno dla stron, jak i dla ich dzieci.

IX. Mediator rodzinny efektywnie współpracuje z innymi specjalistami w celu jak najlepszego zabezpieczenia interesów stron.

X. Mediator rodzinny zawiesza lub kończy postępowanie mediacyjne, kiedy uzna, że co najmniej jedna strona postępowania nie jest zdolna do uczestniczenia w mediacji lub z innego ważnego powodu, w tym gdy strony osiągną porozumienie.

XI. Mediator rodzinny zapewnia stronom miejsce prowadzenia postępowania mediacyjnego, które gwarantuje jego efektywne prowadzenie.

XII. Mediator rodzinny rzetelnie informuje o swoich usługach⁷⁸.

Powyższe standardy odnoszą się do wszystkich rodzajów mediacji rodzinnych. Zgodnie z zasadami w nich wyrażonymi mediację rodzinną powinien prowadzić fachowo przygotowany, niezależny, bezstronny profesjonalista, którego zadaniem jest udzielanie stronom pomocy przy rozwiązywaniu sporów. Mediacja rodzinna w sprawach dotyczących rozwodu czy separacji nie jest, jak również nie zastępuje poradnictwa prawnego, rodzinnego. Nie stanowi również

⁷⁸ Stowarzyszenie Mediatorów Rodzinnych, Standardy prowadzenia mediacji rodzinnej przez członków Stowarzyszenia Mediatorów Rodzinnych oraz ich szczegółowe rozwinięcie, http://www.smr.org.pl/stan_pr.php.

psychoterapii. Opisane standardy nie są źródłem prawa, a jedynie wskazówkami dla mediatorów⁷⁹.

Wnioski końcowe

Instytucja mediacji w sprawach rodzinnych funkcjonuje dopiero od 2005 r. Zatem instytucja ta – jako sposób rozwiązywania sporu przy pomocy osoby trzeciej, która przy zachowaniu bezstronności i neutralności bierze udział w wypracowaniu satysfakcjonującego porozumienia⁸⁰ – jest ciągle w początkowej fazie rozwoju⁸¹.

Moim zdaniem z powyższych rozważań wynika, iż mediacje rodzinne mają wiele zalet. Niewątpliwie podstawowymi zaletami omawianej instytucji stanowią jej fundamentalne zasady, tj. bezstronność, neutralność, poufność, dobrowolność, autonomia stron w podejmowaniu decyzji. Bez wątpienia „najbardziej fascynujące w mediacji jest to, że człowiek ma wybór: sam rozstrzyga, co odrzucić, a z czym się zgodzić, jak dalek należy postąpić i o czym musi zdecydować”⁸². W mediacji poszukuje się wspólnego porozumienia (kompromisu), natomiast nie jest istotne czy ktoś ma rację. Mediacja jako alternatywna metoda rozstrzygnięcia sporów umożliwia dojście do kompromisu w przyjaznej atmosferze. Pozwala ona również na szczere i otwarte rozmowy między skonfliktowanymi stronami oraz na wyrażanie własnych emocji co sprzyja w wypracowaniu wspólnego porozumienia. Instytucja ta może spowodować poprawę relacji pomiędzy stronami. Co więcej w sprawach o rozwód lub separację może doprowadzić do pojednania małżonków⁸³. Niewątpliwie walka przed sądem nie sprzyja w powstawaniu pozytywnych emocji pomiędzy stronami. Wywołuje ona jedynie wrogość, zerwanie więzów rodzinnych, żal, złość, chęć odwetu. Co w przyszłości powoduje, że sprawy wracają na wokandę sądową powodując tym samym wiele kłopotów dla całej rodziny, w tym w szczególności dzieci⁸⁴. Warto wskazać, iż walki te wówczas zaczynają przybierać charakter destruktywny, wzrasta lista zagadnień spornych, wygrana staje się sprawą honoru, a przegrana utratą twarzy, następuje wciąganie nowych osób w spór oraz angażowanie coraz to większej ilości pieniędzy i własnego czasu⁸⁵.

⁷⁹ Stowarzyszenie Mediatorów Rodzinnych, Standardy prowadzenia mediacji rodzinnej przez członków Stowarzyszenia Mediatorów Rodzinnych, http://www.smr.org.pl/stan_pr.php.

⁸⁰ R. Świeżak, Idea mediacji, „Jurysta” 1998, nr 3/4, s. 30.

⁸¹ H. Przybyła-Basista, op. cit., s. 45.

⁸² M. Tański, 49 pytań o mediację rodzinną. Praktyczny przewodnik, Warszawa 2008, s. 7–8.

⁸³ A. Gójska, op. cit., s. 41–43.

⁸⁴ H. Przybyła-Basista, op. cit., s. 20.

⁸⁵ J. Reykowski, Konflikty polityczne, [w:] K. Skarżyńska (red.), Psychologia Polityczna, Poznań 1999, s. 179–181.

Warto również zwrócić uwagę, iż koszty postępowania mediacyjnego są niższe aniżeli koszty postępowania sądowego, co również jest zaletą tej instytucji. Moim zdaniem jedyne wątpliwości wywołuje kwestia szybkości postępowania mediacyjnego. Niewątpliwie mediacja wpływa na przedłużenie toczącego się postępowania sądowego. W praktyce niestety jest zauważalne, że skonfliktowane strony często wykorzystują tę instytucję w nie w celu wypracowania kompromisu, a jedynie przedłużenia postępowania sądowego dla osiągnięcia własnych celów.

Na zakończenie przedmiotowych rozważań warto zacytować wypowiedź dotyczącą alternatywnych form wymiaru sprawiedliwości: „Rozwój alternatywnych form wymiaru sprawiedliwości to [...] jedno z najważniejszych przedsięwzięć, które zmierzają do przystosowania wymiaru sprawiedliwości do realiów społeczeństw postindustrialnych, a zwłaszcza do dokonujących się [...] procesów funkcjonalnej i kulturowej dyferencjacji systemów społecznych. Postulat rozwoju alternatywnych form wymiaru sprawiedliwości to zatem istotne uzupełnienie programu postklasycznej teorii procesu, która powinna zdawać sobie sprawę z tego, że postulat organizacji nowoczesnego wymiaru sprawiedliwości nie można oprzeć wyłącznie na procedurach sądowych”⁸⁶.

Bibliografia

1. Białecki M., Mediacja w sprawach rodzinnych na przykładzie rozwiązań europejskich – analiza prawnoporównawcza, [w:] P. Pogonowski, P. Ciocha, E. Gapska, J. Nowińska (red.), Współczesne przemiany postępowania cywilnego, Warszawa 2010.
2. Bieliński A., Mediacja jako forma rozwiązywania, a nie rozstrzygania sporów na gruncie polskiego postępowania cywilnego – zagadnienia wybrane, [w:] *Ius Et Administratio. Zeszyt specjalny Arbitraż I Mediacja Jako Instrumenty Wspierania Przedsiębiorczości*, Rzeszów 2006.
3. Bieńkowska E., Podstawowe zagadnienia mediacji w sprawach cywilnych „Jurysta” 2008., nr 2.
4. Bobrowicz M., Mediacja jestem za, Warszawa 2008.
5. Cybulko A., Mediacja w sprawach rodzinnych, [w:] E. Gmurzyńska, R. Morka (red.), *Mediacje. Teoria i praktyka*, Warszawa 2009.
6. Ereciński T. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze. Tom 1*, Warszawa 2009.
7. Flaga-Gieruszyńska K., Wpływ mediacji na tok procesu cywilnego, [w:] *Ius Et Administratio. Zeszyt specjalny. Arbitraż i mediacja jako instrumenty wspierania przedsiębiorczości*, Rzeszów 2006.

⁸⁶ A. Kalisz, A. Zienkiewicz, op. cit., s. 65.

8. Gójska A., Mediacja rodzinna – ogólne założenia, [w:] A. Flisek (red.), Mediacja w rozwiązywaniu konfliktów rodzinnych, Warszawa 2007.
9. Grudziecka M., J. Książek, Narodziny idei wprowadzenia mediacji w Polsce, [w:] L. Mazowiecka (red.), Mediacja, Warszawa 2009.
10. Gudowski J., [w:] T. Ereciński (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze. Część druga. Postępowanie zabezpieczające. Tom 3, Warszawa 2009.
11. Huryna V., Prawne aspekty mediacji w sprawach rodzinnych, [w:] A. Flisek (red.), Mediacja w rozwiązywaniu konfliktów rodzinnych, Warszawa 2007.
12. Jakubiak-Mirończuk A., Od modelu sądowego do modelu eksperckiego – rozwój instytucji arbitrażu w Polsce, [w:] H. Duszka-Jakimko, S.L. Stadniczeńko (red.), Alternatywne formy rozwiązywania sporów w teorii i praktyce. Wybrane zagadnienia, Opole 2008.
13. Kalisz A., A. Zienkiewicz, Mediacja sądowa i pozasądowa. Zarys wykładu, Warszawa 2009.
14. Kasprzyk P., Mediacja w postępowaniu o orzeczenie rozwodu i separacji (uwagi de lege lata i de lege ferenda), [w:] T. Płoski i J. Krzywkowska (red.), Małżeństwo i rodzina w prawie kanonicznym, polskim i międzynarodowym, Księga pamiątkowa dedykowana ks. Prof. Ryszardowi Sztuchmillerowi, Olsztyn 2008.
15. Krata A., Mediacja – sukces współpracy, „Edukacja Prawnicza” 2005, nr 12.
16. Kruk E., H. Spasowski, Mediacja. Wybór źródeł, wzory dokumentów i pism, statystyki bibliografia, Warszawa 2008.
17. Kurtasz M.H., A. Marek, K. Mularczyk, Postępowanie pojednawcze a postępowanie mediacyjne, „Arbitraż i Mediacja” 2011, nr 1(13).
18. Małczyk – Herdzina M., Mediacja w sprawach o rozwód i o separację – wybrane zagadnienia, „Arbitraż i Mediacja” 2008 r., nr 4.
19. Michalak M., Mediacja o dziecko, [w:] L. Mazowiecka, Mediacja dla każdego, Warszawa 2010.
20. Moore Ch. W., Mediacje. Praktyczne strategie rozwiązywania konfliktów. Warszawa 2009.
21. Moore Ch., Mediacja rodzinna. Materiały dla sędziów (1996), tłum. za: Krajowe Stowarzyszenie Mediatorów, [http:// www.mediacje-ksm.pl](http://www.mediacje-ksm.pl).
22. Morek R., Czy sąd może skierować sprawę do mediacji, pomimo iż strona „nie wyraziła zgody na mediację”? Uwagi o zasadzie dobrowolności mediacji na tle art. 183 (8) par. 3 k.p.c., [w:] IUS ET ADMINISTRATIO Zeszyt specjalny Arbitraż I Mediacja Jako Instrumenty Wspierania Przedsiębiorczości, Rzeszów 2006.
23. Morek R., Komentarz do Mediacji i arbitrażu, Warszawa 2006.
24. Mól A., Pojęcie i znaczenie alternatywnych metod rozstrzygania sporów, „Przegląd Prawa Handlowego” 2001, nr 12.
25. Olszewska A., A. Zawadzka, Rozwodowe trzęsienie ziemi. Jak zadbać o dziecko? „Dziecko krzywdzone. Teoria, badanie, praktyka” 2008, nr 25.

26. Pieckowski S., *Mediacja w sprawach cywilnych*. Warszawa 2006.
27. Przybyła-Basista H., *Mediacje rodzinne w konflikcie rozwodowym. Gotowość i opór małżonków a efektywność procesu mediacji*. Katowice 2006.
28. Rekomendacja nr R (98) 1 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich na temat mediacji rodzinnej, [w:] L. Mazowiecka (red.), *Mediacja*, Warszawa 2009.
29. Reykowski J., *Konflikty polityczne*, [w:] K. Skarżyńska (red.), *Psychologia Polityczna*, Poznań 1999.
30. Rękas A., *Informacje o stanie mediacji w Polsce*, [w:] L. Mazowiecka (red.) *Mediacja*, Warszawa 2009.
31. Sobolewski P., *Mediacja w sprawach cywilnych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2006, nr 2.
32. Społeczna Rada ds. Alternatywnych Metod Rozwiązywania Konfliktów i Sporów, *Kodeks Etyczny Mediatorów Polskich*, <http://www.ms.gov.pl/mediacje/kodeksetyczny.pdf>.
33. Stowarzyszenie Mediatorów Rodzinnych, *Standardy prowadzenia mediacji rodzinnej przez członków Stowarzyszenia Mediatorów Rodzinnych oraz ich szczegółowe rozwinięcie*, http://www.smr.org.pl/stan_pr.php.
34. Sychowicz M., [w:] K. Piasecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2006.
35. Sychowicz M., [w:] K. Piasecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do artykułów 1–505(14). Tom I*, Warszawa 2006.
36. Świeżak R., *Idea mediacji*, „Jurysta” 1998, nr 3/4.
37. Tański M., *49 pytań o mediację rodzinną. Praktyczny przewodnik*, Warszawa 2008.
38. Tendera-Właszczuk H., *Materiały dydaktyczne do przedmiotu negocjacje i komunikacja*, Katowice 1998.
39. Wallerstein J.S., S. Blakeslee, *Druga szansa. Mężczyźni, kobiety i dzieci w dziesięć lat po rozwodzie*, Kielce 2006.
40. Winiarska A., P. Waszkiewicz, *Kwestie etyczne w mediacji*, [w:] E. Gmurzyńska, R. Morek (red.), *Mediacje. Teoria i praktyka*, Warszawa 2009.
41. Włodyka S., *Ustrój organów ochrony prawnej*, Warszawa 1968.
42. Zegadło R., *Mediacja w sprawach rodzinnych i opiekuńczych*, „Rodzina i Prawo” 2006, nr 1.

Streszczenie

Tematem mojego opracowania jest charakterystyka instytucji mediacji w sprawach rodzinnych. Mediacja należy do tzw. alternatywnych metod rozstrzygania sporów, które to oznaczają popularne i pojedyncze sposoby rozwiązywania konfliktów przy pomocy neutralnej i bezstronnej osoby trzeciej. W związku z nowelizacją Kodeksu postępowania cywilnego z dnia 28 lipca 2005 r. do polskiej procedury cywilnej została wprowadzona instytucja mediacji, która obowiązuje od dnia 10 grudnia 2005 r. Należy wskazać, że mediacje rodzinne dotyczą przede wszystkim spraw

związanych z rozwodem i separacją małżonków, ustaleniem opieki nad dzieckiem oraz kontaktów z dzieckiem, alimentacją, sprawami finansowymi. Natomiast naczelną kwestią przedmiotowych mediacji jest dobro dziecka i jego potrzeby. W niniejszym opracowaniu omówiłam genezę wprowadzenia instytucji mediacji do prawa polskiego, kilka uwag definicyjnych, postępowanie mediacyjne (w tym przepisy ogólne, które mają odpowiednie zastosowanie w sprawach rodzinnych i przepisy szczególne dotyczące mediacji w sprawach o rozwód i o separację oraz na przepisy w sprawach z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli) jak również statystykę i etykę zawodową mediatora. W opracowaniu tym starałam się, na podstawie zawartych tam rozważań dokonać oceny jakie zalety i wady wypływają z instytucji mediacji w sprawach rodzinnych.

Słowa kluczowe: mediacja w sprawach rodzinnych, polskie postępowanie cywilne, alternatywne metody rozwiązywania sporów

Summary

The subject of this paper is the characteristics of mediation procedures in family cases. Mediation is one of the so-called alternative methods of settling disputes, characterized by a conciliatory approach to conflicts and solving them in an amicable manner with the assistance of a neutral and impartial third party. Family mediation was introduced under the amendment of 28 July 2005 to the Polish Civil Code and has been a valid procedure since 10 December 2005. It ought to be highlighted that family mediation is utilized, first and foremost, in matters connected with divorce and separation of spouses, child care and contacts with the child, child support payments and other financial matters. The most important aim of family mediation is to take care about the child's welfare and his or her needs. In the present paper I discuss the genesis of introducing mediation into Polish legal system, remark on relevant terminology, describe the mediation process (against the background of general provisions specifically applied to family cases and specific provisions applicable under family law, custody law and in connection with guardianship). I also touch upon such issues as statistics and professional ethics of mediators. In the paper I attempt to evaluate the advantages and disadvantages of mediation in family cases by drawing conclusions from the discussion on the above specified matters.

Keywords: mediation in family cases, Polish Civil Code, alternative dispute resolution